

Posudok habilitačnej práce ThDr. Jiřího Gebelta, Th.D. na tému „Mandejci a ich náboženstvo“

Predložená habilitačná práca, ktorú máme tú česť posudzovať, predstavuje dôkladne a detailne spracovanú otázku, týkajúcu sa jedného z najstarších autentických, a najzáhadnejších i najmenších religióznych spoločenstiev, ktoré svojimi koreňmi siaha až k úplným začiatkom raného kresťanstva alebo ešte presnejšie na koniec starozákonnej éry, a to mandeizmu. Autorom tejto rozsiahlej práce (423 strán textu) je doktor teológie Jiří Gebelt, Th.D. Hneď na začiatku zdôraznime, že práci nechýba veľmi dobrý vedecký aparát, logická štruktúra a metodológia. Inými slovami povedané, práca je dobre rozvrhnutá a už na prvý pohľad je zrejmé, že jej autor si dal na jej konečnej podobe skutočne záležať, snažil sa zaznamenať, spracovať a zhodnotiť všetok dostupný dokumentárny materiál, ktorý súvisí s mandeizmom a do veľmi veľkej miery sa mu to aj podarilo, snáď len na niektoré písomné materiály predovšetkým z ruskojazyčného prostredia, ako sú cirkevné práce Vasilija Vasiljeviča Bolotova (1854-1900), skvelého znalca orientálnych jazykov a písomnosti v týchto jazykoch, ako aj iné, neskoršie práce, hoci tam ide tiež skôr o preklady prác Macúcha, Rudolfa, Drowerovej (pozri napríklad takmer 400 stranový zborník-knihu (presne 398 strán) nazvanú „Mandei. Istorija, literatura, religija“ pod redakciou A.S. Četveruchina, zostavila N.K. Gerasimova; Sankt Peterburg 2002). Osobne za hádam najväčšieho odborníka pri štúdiu danej otázky považujeme nemeckého religiónistu Kurta Rudolfa, ktorého habilitant bohato používa a neraz cituje. Ten sa vo svojej stati o mandeistoch vyjadruje v tom zmysle, že „táto v súčasnosti maličká religiózna občina sa skladá nie z viac ako 15 tisíc veriacich. Počas mnohých storočí žili pozdĺž riek a kanálov, v blatistých oblastiach dolného toku Tigrisu a Eufratu a taktiež rieky Karun v Chuzestane. Sami seba nazývajú mandāyyē („gnostici“) alebo nas (ōrayē („zachovávajúci“), hoci v súčasnosti „mandejcami“ nazývajú laikov, zatiaľ čo „nazorejci“ sú zasvätení do tajomstiev mandejskej relígie či mandejských kňazov. Okrem iného sú známi ako skvelí majstri pre spracovanie zlata, čiže zlatníci, a striebra, kováči a lodiari. Od okolitého obyvateľstva sa odlišujú pôvodom, no predovšetkým svojou relígiou a Posvätným Písmom, napísaným východo-aramejským dialektom. Dnes je tomu viac ako sto rokov, čo európski orientalisti a historici študujú mandejskú písomnú tradíciu. Ich výskumy ukázali, že v literatúre mandeistov máme dočinenia s jedným

z najdôležitejších svedectiev o neskorootickej religióznej hnutí, ktoré zvyčajne nazývajú „gnosis“ či „gnosticismus“. Podľa Rudolfa mandeisti predstavujú jediných prežívajúcich reprezentantov starovekej gnózy, prekvitajúcej v prvých storočiach po Christovi. Taktiež je veľmi uznávané tvrdenie, že v ich prípade máme dočinenia s potomkami stúpcov sv. Jána Krstiteľa, ktorý je v pravoslávnej tradícii považovaný za posledného a najväčšieho proroka starozákonnej éry. Už spomínaný učený a talentovaný ruský historik 19. storočia Vasilij Bolotov ich považoval za tých žiakov Jána Krstiteľa, ktorí neprijali Christa ako Mesiáša, namiesto toho zachovali prax jeho krstu. Tento názor zastávali, ako uvádza aj autor dizertácie, už portugalskí misionári v 17. storočí, ktorí navštívili a pôsobili na území dnešného Iraku, keď ich nazývali „stúpcami Jána Krstiteľa“ či Christiani di San Giovanni. Vďaka tomuto ich názoru boli mandeisti nazývaní „kresťanmi Ján Krstiteľa“, a tento názor sa udržal pomerne dlhú dobu. Pre spravodlivosť však treba poznamenať, že najstarší autori mandejskej literatúry sa pohybovali v okruhu raného východného kresťanstva, preto mnohí špecialisti na dejiny náboženstiev a teológovia využívali túto mandeistickú literatúru pri výklade Nového Zákona, zvlášť Evanjelia sv. Jána. Už v 19. storočí európski učitelia na čele s nemeckým orientalistom G. Petermannom a francúzskym konzulom Nicolasom Siouffim sa pokúšali o ustanovenie spojenia medzi mandeistami, ktorí žili na území dnešného Iraku a Iránu, hoci tieto pokusy neboli vždy dostatočne úspešné. Avšak až Lady Ethel Stefana Drowerová dokázala zhromaždiť o jej súčasných mandeistoch hodnovernú informáciu, vrátane množstva foto a kino-materiálov. Ako uvádza habilitant, stalo sa tak aj vďaka tomu, že „informátorom a priateľom Drowerovej bol ganzibra Šajch Nadžm, s ktorým aj po svojom odchode z Iraku naďalej udržiavala korešpondenciu“ (s. 28 predloženej práce). Čo na danej práci oceňujeme, je práca s pramenným aj sekundárnym materiálom, analýza kníh a pojednaní o mandeistoch, vlastné hodnotenie. Dobré pozná ako Rudolfove, tak aj Macúchove, Drowerovej, Petermannove a ďalšie práce, ktoré uvádza a komentuje. Pri hodnotení tejto literatúry máme iba jednu pripomienku, a to v súvislosti s našim oblúbencom Danielom Avramovičom Chvolsonom (Daniel Chwolson v prepise autora), ktorého charakterizuje ako litovského, nemecky píšuceho orientalistu. S tým nesúhlasíme, hoci pri danej práci ide o vyslovene marginálnu otázku, no predsa by sme tu pripomenuli, že Chvolson sa síce narodil a vyrastal v chudobnej židovskej rodine z Vilnius, je však považovaný za ruského orientalistu, ktorý bol riadnym členom „Imperátorskej akadémie vied v oblasti východných jazykov“, písal minimálne rovnako veľa rusky ako nemecky (zväčšia jeho knihy vychádzali v oboch jazykoch). Kniha „Die Ssabier und die Ssabismus“ bola jeho doktorskou prácou na Lipskej univerzite, v roku 1856 ju vydal v prepracovanej

podobe rusky. V roku 1855 prijal pravoslávie, okrem iného v rokoch 1858-1883 bol profesorom v Peterburskej duchovnej akadémii, kde učil hebrejštinu a biblickú archeológiu, a na Vostočnom fakultete Sankt-Peterburskogo universiteta (tam bol na katedre hebrejskej, sýrskej a chaldejskej slovesnosti). Patrí mu fráza: „Lepšie je byť profesorom v Peterburgu, než melamedom vo Vilniuse.“ To je naša jediná výhrada v tejto práci. Inak samotná predložená habilitačná práca je napísaná veľmi dobre, bez fantazírovania, súc založená na tvrdých faktoch. Je skutočne rozsiahla a detailná, bez zbytočných pleonazmov, kopenia prázdnych a bezobsažných textov. Po každej stránke ju považuje za hodnotnú a hodnú habilitačného konania. Preto ju vrelo odporúčame k obhajobe.

Prof. ThDr. Ján ŠAFIN, PhD.